

Островська Г.Й., к.е.н., доцент,

*Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя,
м. Тернопіль*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ, ЗАСНОВАНОЇ НА ЗНАННЯХ

В умовах становлення економіки, заснованої на знаннях, процеси інтелектуалізації виробничих процесів, ускладнення систем управління промисловими підприємствами обумовлюють необхідність аналізу механізмів управління інтелектуальними ресурсами та інтелектуальним капіталом. Специфічний економічний зміст актуалізує проблеми управління ними як особливими активами сучасного підприємства.

Формування механізму управління інтелектуальним капіталом промислового підприємства ґрунтується на певній послідовності етапів, які можуть бути сформульовані наступним чином: ідентифікація інтелектуального капіталу; розробка політики щодо інтелектуального капіталу; аудит інтелектуального капіталу; документування та занесення в базу знань інтелектуального капіталу, захист інтелектуального капіталу, примноження і оновлення інтелектуального капіталу; поширення. Як завершальний етап реалізації системи управління інтелектуальним капіталом пропонується соціально-економічний механізм перетворення інтелектуального капіталу в інтелектуальні ресурси підприємства. В основі цього механізму лежить інфраструктура управління інтелектуальним капіталом на рівні підприємства, в якій, по-перше, виділяються структурні підрозділи, залучені в процес управління інтелектуальним капіталом, що відповідають за освітній, технологічний, фінансовий та інформаційний сектори, по-друге, визначаються їх функції по відношенню до результатів інтелектуальної діяльності і, по-третє, відображаються інформаційні потоки між ними. У всій сукупності елементів інфраструктури управління інтелектуальним капіталом пропонується виділити центральний сполучний елемент, що забезпечує з'єднання елементів інфраструктури управління інтелектуальним капіталом за допомогою створення інформаційних зв'язків економіко-правового характеру між собою – підрозділ підприємства, що відповідає за управління інтелектуальним капіталом.

Механізм перетворення інтелектуального капіталу в інтелектуальні ресурси підприємства складається з трьох етапів: створення паспорта об'єкта інтелектуальної власності; підготовка документів для закріплення прав на об'єкти інтелектуальної власності; введення об'єктів інтелектуальної власності в господарський обіг. При цьому пріоритетне завдання полягає в оцінюванні інтелектуального капіталу як однієї зі складових неперервного процесу управління, під якою розуміється комплекс заходів юридичного, економічного, організаційно-технічного та іншого характеру, спрямованих на встановлення його цінності як товару.

Узагальнюючи різні підходи до вимірювання інтелектуального капіталу та його структурних елементів, враховуючи при цьому можливості існуючого в Україні законодавства, найбільш наближеною до практики оціночної діяльності вважається поточна вартість інтелектуального капіталу яка розраховується як різниця між середньоринковою вартістю реалізованої продукції та її собівартістю. Застосування цього індикатора дає змогу об'єктивно аналізувати вартість інтелектуального капіталу кожного з підприємств, яке функціонує на ринку, нівелюючи при цьому кон'юнктурний вплив ціни на його рівень, а також розробляти і коригувати рішення у рамках реалізованого механізму.

Отже, управління інтелектуальним капіталом в кожній з його функцій і процедур передбачає використання сукупності різноманітних методів (організаційних, адміністративних, економіко-правових, соціально-психологічних), що складають організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом. Ключовими при цьому виступають економіко-правові методи і механізми, структуровані в актах організаційно-адміністративного впливу, які формують організаційний механізм управління. Жорсткі юридичні обмеження з прав присвоєння та використання результатів творчої діяльності повинні поєднуватися з дієвими економічними стимулами, властивими тільки цій системі управління інтелектуальним капіталом.

В умовах сьогодення ефективними інструментами управління інтелектуальним капіталом є політика науково-технічного розвитку підприємства, яка дає змогу визначити умови та напрям розвитку наукової бази інтелектуального капіталу, організаційна структура управління підприємством, що забезпечують оптимальне поєднання матеріальних, фінансових, трудових та інтелектуальних ресурсів, формування цілісної системи індикаторів капіталу, а також інноваційна культура на всіх рівнях управління.

Формальні інструменти спрямовані на кодифікацію інформації та збереження знань на підприємстві незалежно від суб'єкта знань. Вони є основою організаційного капіталу підприємства, який формує внутрішню структуру підприємства, і вважаються, при цьому, особливо ефективними для вирішення типових завдань. Неформальним інструментам управління інтелектуальним капіталом відводиться специфічна роль. Близько 80 % неявних (тацитних) втрачається, коли співробітник покидає роботу на даному підприємстві, за умови, що обмін знаннями всередині колективів не відбувається. За інших умов обмін сягатиме свого максимуму при командному типі роботи і реалізації одного з основних принципів управління – універсализації в поєднанні зі спеціалізацією.

Таким чином, сформований організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом підприємства в умовах становлення економіки, заснованої на знаннях, дає змогу, по перше, активізувати використання діючих інфраструктурних елементів управління інтелектуальним капіталом, по-друге, забезпечити обґрунтованість, зацікавленість і прозорість прийнятих управлінських рішень, заснованих на оцінці вартості інтелектуального капіталу, що в сукупності забезпечує неперервність перетворення інтелектуального капіталу в інтелектуальні ресурси.